

ЛОГІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ: СУТНІСТЬ І МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ

І. І. Коблянська, канд. екон. наук, доцент;

Н. О. Рибалко, асистент каф. економіки;

О. В. Міщенко, бакалавр

Сумський національний аграрний університет,

вул. Г. Кондратьєва, 160, 40021, Суми, Україна

E-mail: koblyanska@mail.ru; rim220576@mail.ru; chae4ka@bk.ru

У статті на основі аналізу та узагальнення існуючих підходів до трактування поняття «логістичний потенціал регіону» запропоновано авторське визначення. Досліджено методичні підходи до оцінки логістичного потенціалу регіону та обґрунтовано необхідність врахування інституційних чинників.

Ключові слова: логістика, регіональна логістика, регіональна логістична система, логістичний потенціал регіону, управління регіональним розвитком

ВСТУП

Логістика сьогодні розглядається як інноваційний підхід, що забезпечує оптимізацію потокових процесів в економічній діяльності за рахунок використання резервів організаційного вдосконалення. Безумовно, матеріальні, фінансові та інформаційні потоки, що формуються на рівні окремого регіону не є виключенням та можуть виступати об'єктом логістичного управління – про це свідчать наявні наукові дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних вчених: Герасимчук З. В. [2], Ковальської Л. Л. та Савки Б. Р. [3], Мороз О. Д. [4], Рахмангулова О. Н. та Копилової О. О. [13], Уварова С. А. [7], Фрейдман О. А. [8] та ін.

Раціонально побудована регіональна логістична система забезпечує оптимальне протікання бізнес-процесів у регіоні, сприяє зростанню економічної активності, розвитку інновацій, збільшенню інвестиційної привабливості регіону. Все це, зрештою, призводить до покращення якості життя населення, забезпеченню сталого розвитку території. Визначальною характеристикою рівня розвитку регіональної логістичної системи є її логістичний потенціал. Відповідно, визначення його складових та їх оцінка мають важливе значення з точки зору вироблення раціональних рішень у системі управління регіональним розвитком.

Аналіз останніх публікацій свідчить, що у своїх дослідженнях науковці зосереджують увагу переважно на методиках оцінки транспортного потенціалу [6], а наявні методичні підходи щодо оцінки логістичного потенціалу загалом [8; 13], ґрунтуються, здебільшого, на експертних оцінках, що зумовлює високий рівень їх суб'єктивності. Отже, на сьогоднішній день науковцями не вироблено єдиного підходу до розуміння сутності логістичного потенціалу регіону, чинників, що його визначають, а також методики оцінки. Вирішення цих питань є особливо актуальним у сучасних умовах реформування змісту, систем і механізмів державної регіональної політики.

ПОСТАВЛЕННЯ ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження сутності і методичних підходів до оцінки логістичного потенціалу регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Логістизація економічних відносин на регіональному рівні дозволяє з інноваційних позицій забезпечити вирішення таких ключових завдань регіонального управління [1]:

- вироблення оптимальної стратегії в регулюванні структурних пропорцій і матеріальних потоків суспільного виробництва;
- оптимізації матеріальних та пов'язаних із ними сервісних, фінансових, інформаційних потоків регіону.

Практична реалізація механізмів логістичного управління пов'язана із формуванням регіональної логістичної системи [2–4], що за своїм змістом являє собою організаційно-економічний механізм координації функцій з управління потоковими процесами [5]. Однією з визначальних характеристик рівня розвитку регіональної логістичної системи є логістичний потенціал регіону. За твердженням Герасимчук З. В. [2], з яким ми погоджуємось, логістичний потенціал регіону забезпечує реалізацію цільових орієнтирів розвитку регіональної логістичної системи в рамках місії. Це визначає його стратегічне значення в умовах посилення конкуренції: логістичний потенціал регіону повинен бути спрямований на підвищення ефективності обслуговування споживачів за рахунок високої якості надання логістичних послуг, наближення їх до світових стандартів, впровадження сучасних логістичних технологій управління регіональною логістичною системою.

Отже, ефективне управління регіоном на логістичних засадах потребує всебічного дослідження та оцінки його логістичного потенціалу і, перш за все, з'ясування сутності цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1 - Підходи до трактування поняття «логістичний потенціал регіону»

Автор	Зміст визначення
1	2
Мороз О. Д. [4]	Логістичний потенціал регіону – можливості регіону в сфері господарської діяльності, пов'язаної із забезпеченням ефективного переміщення економічних потоків регіону, забезпечення ефективного транспортування, контроль за проведенням належним чином всіх вищевказаних функцій
Сиздикбаева Б., Раїмбаєв Ж., Жуматаєва Б. [6]	Транспортно-логістичний потенціал регіону – сукупність показників чи факторів, що характеризують силу, джерела, можливості, засоби та інші резерви, що можуть бути використані в економічній діяльності
Уваров С. А. [7]	Логістичний потенціал містить елементи інфраструктурного комплексу логістики, які сприяють досягненню цілей підприємств у сфері організації регіональних та міжрегіональних поставок

Продовження табл. 1

1	2
Фрейдман О. А. [8, с. 23]	Логістичний потенціал регіону – сукупність факторів та об'єктів логістичної інфраструктури, які сприяють виконанню завдань оптимізації матеріальних потоків у рамках реалізації стратегічних завдань регіонального та національного забезпечення. Здатність логістичної регіональної системи забезпечити своєчасне переміщення матеріальних ресурсів за допомогою використання транспортних, складських, кадрових та кліматогеографічних ресурсів регіону

У контексті аналізу наведених підходів до трактування логістичного потенціалу регіону слід відмітити, що їх розмаїття зумовлене багатоаспектністю та широтою розуміння логістики. У даній роботі ми спираємось на постулати універсальної концепції логістики [5, 9], яка ґрунтується на таких положеннях [5]:

- виділення матеріального потоку як цілісного об'єкта управління;
- побудова логістичної системи – організаційно-управлінського механізму координації, який дає змогу досягти ефекту завдяки чіткій злагодженості у діях спеціалістів різноманітних служб, які беруть участь в управлінні матеріальним потоком;
- урахування інтегральних, а не локальних витрат, що супроводжують матеріальний потік, та витрат, зумовлених нераціональним використанням ресурсів потоку.

З цих позицій запропоновані у роботах [7, 8] визначення, у яких логістичний потенціал регіону пов'язується із сукупністю об'єктів інфраструктури, можна розглядати як такі, що характеризують галузевий аспект регіональної логістики: логістичний потенціал визначається потенціалом окремих галузей (розвиток транспорту, об'єктів інфраструктури). На наш погляд, такий підхід повною мірою не відображає змісту логістичного підходу в управлінні. Певним чином це стосується і визначення, запропонованого Мороз О. Д. [4], в якому автор робить акцент на забезпеченні ефективного транспортування та контролю за цією функцією. До того ж, розглядаючи методику оцінки логістичного потенціалу регіону, автор ототожнює логістичний потенціал із потенціалом логістичної інфраструктури регіону, окремо виділяючи економічні потоки (їх інтенсивність), що, судячи з логіки автора, характеризує рівень використання логістичного потенціалу. Підхід, запропонований у роботі [6], на наш погляд, певним чином характеризує зміст поняття «потенціал», але не відображає «логістичної» специфіки.

З метою визначення сутнісно-змістовних характеристик поняття логістичний потенціал регіону розглянемо підходи до трактування логістичного потенціалу взагалі. Так, Сергеев В. І. [10, с. 42] відзначає, що потенціал логістики на підприємстві – це інтегративний потенціал, який здатний пов'язати та покращити взаємодію між базовими функціональними сферами підприємства. За визначенням Гриценка С. І. [11] логістичний потенціал слід розглядати як здатність суб'єкта економічних відносин за наявності сприятливих умов оптимізувати структуру ресурсів та раціонально їх використовувати для досягнення визначеної мети. Як потенціал залучення логістичних методів у сферу

управління стратегією фірми трактує логістичний потенціал Портер М. [12].

Узагальнюючи наведені підходи до трактування логістичного потенціалу та логістичного потенціалу регіону, а також ґрунтуючись на положеннях універсальної концепції логістики, під логістичним потенціалом регіону пропонуємо розуміти можливості регіональної системи забезпечувати оптимальні параметри економічних потоків у просторі та часі, які формуються як результат застосування логістичних методів управління. Критерієм оптимальності є мінімум суспільних витрат з управління економічними потоками.

Логістичний потенціал є результатом інтеграції складових регіональної системи товароруку та повинен бути кількісно оцінений. Це, в свою чергу, визначає також необхідність дослідження логістичного потенціалу регіону з позицій його структурно-функціонального наповнення.

Запропоновані вітчизняними та зарубіжними вченими методичні підходи до виділення складових логістичного потенціалу регіону та його оцінки представлені у табл. 2.

Загальним для представлених підходів є оцінка передумов розвитку логістичного потенціалу конкретної території, що визначаються просторовими параметрами регіону (географічне розташування, природно-ресурсний потенціал тощо) та рівнем його соціально-економічного розвитку (спеціалізація, забезпеченість та використання трудових ресурсів тощо). Також погоджуючись із авторами робіт [3, 13] вважаємо за необхідне виділити й інфраструктурну складову логістичного потенціалу, оскільки вона має вагоме значення з точки зору забезпечення переміщення матеріальних потоків.

Таблиця 2 – Методичні підходи до оцінки логістичного потенціалу регіону

Складові ЛПР	Зміст аналітичних показників
1	2
<i>за Ковальською Л. Л., Савкою Б. Р. [3]:</i>	
Спеціалізація	коефіцієнт спеціалізації регіону
Природно-ресурсна	сукупний ресурсний потенціал на душу населення та одиницю території
Геополітична	індекси близькості до столиці, кордонів країни, портів, міжнародних аеропортів і транспортних коридорів
Інфраструктурна	<ul style="list-style-type: none"> - кількість напрямків залізничних та автошляхів (транзитних державного значення) в регіоні, од. - щільність залізничних колій та автодоріг з твердим покриттям загального користування, км/1000 км. кв. - питома вага автомобільних доріг з твердим покриттям, % - кількість підприємств оптової/роздрібною торгівлі, од. - загальна площа власних складів підприємств оптової торгівлі, км. кв. - рівень покриття мобільним зв'язком території регіону та кількість провайдерів Інтернету в регіоні

Продовження табл. 2

1	2
<i>за Рахмангуловим О. Н., Копилову О.О. [13]:</i>	
Соціально-економічна	- чисельність населення регіону; - середньодушовий дохід; - валовий регіональний продукт; - оборот роздрібної торгівлі; обсяг промислового виробництва, експорту, імпорту та транспортних послуг
Географічна	- кліматична зона; - наявність транспортних коридорів та наближеність до них
Інфраструктурна	щільність залізничних та автодоріг
Транспортна	- обсяг вантажоперевезень автомобільним та залізничним транспортом
<i>за Фрейдман О.А. [8]:</i>	
Транспортна	- стан галузевих транспортних систем (за видами транспорту); - вантажо- і пасажирооборот за видами транспорту; - частка регіону у транспортній роботі в рамках територіальної системи країни; - питома вага експорту (імпорту) регіону в зовнішньоторговельному обороті країни
Складська	- структура системи складування, запасоємність; - ефективність з точки зору захисту від ризикових подій
Транзитна	- динаміка обсягів та часу проходження транзитних вантажопотоків
Кадрова	- економічна ефективність використання трудових ресурсів регіону та експертні оцінки щодо комфортності роботи і задоволення персоналу результатами роботи
Просторова	- історичні традиції торговельної діяльності; - транспортно-географічне положення; - забезпеченість вільними територіями для організації складських розподільних систем; - рівень розвитку транспортно-логістичної інфраструктури

У роботі [8] рівень розвитку транспортно-логістичної інфраструктури віднесено до просторової складової, натомість окремо виділено складську складову логістичного потенціалу. Такий поділ, є, на наш погляд, дискусійним, оскільки пропонувані показники для оцінки системи складування ґрунтуються, передусім, на експертних оцінках, що не виключає суб'єктивних оцінок логістичного потенціалу в цілому. Слід також відмітити, що у запропонованих підходах автори в цілому характеризують окремі складові матеріалопровідної системи регіону (транспортну, інфраструктурну) – відповідно до функціональних (галузевих) сфер логістичної діяльності, не приділяючи уваги характеристикам їх системної взаємодії.

На наш погляд, саме можливості системної інтеграції, які забезпечують оптимальне проходження матеріальних потоків (тобто мінімум загальних витрат з управління ними) й визначають логістичний потенціал регіону. Ці можливості визначаються розвитком інституційного середовища. Інституційна складова характеризує розвиток бізнес-середовища та активність протікання бізнес-процесів, забезпечує системну інтеграцію матеріалопровідних галузей регіону на засадах логістичного підходу. Певним чином ця складова може бути охарактеризована кількістю зареєстрованих суб'єктів господарської діяльності, що функціонують у межах адміністративно-територіальної одиниці, оскільки їх кількість визначається такими інституційними факторами як умови (складність) реєстрації та ведення бізнесу, доступність ринків тощо.

Рисунок 1 - Система показників для оцінки логістичного потенціалу регіону (розроблено авторами)

Отже, узагальнюючи наведені підходи до оцінки логістичного потенціалу регіону, вважаємо за доцільне виділити такі його складові: географічна, соціально-економічна, транспортна, інфраструктурна, інституційна. Показники у рамках визначених напрямів оцінки обрані нами відповідно до загальних вимог, за якими показники мають бути:

конкретними, вимірюваними, реалістичними, орієнтованими на результат, прив'язаними до певного відрізка часу (рис. 1).

Оцінку логістичного потенціалу окремого регіону здійснюємо шляхом зіставлення запропонованих показників з аналогічними за іншими регіонами. Розрахунок інтегрального індексу розвитку логістичного потенціалу передбачає визначення часткових показників у межах окремої складової ЛППР шляхом їх нормалізації за еталонним (найкращим значенням) з-поміж досліджуваних регіонів. Значення розрахункового показника, який характеризує рівень розвитку складової ЛППР знаходимо як середнє за показниками групи (тобто розглядаємо наведені показники як рівноважливі). Наступний крок – розрахунок інтегрального індексу розвитку логістичного потенціалу регіону (I):

$$I = \frac{\sqrt{E_g^2 + E_s^2 + E_t^2 + E_p^2 + E_o^2}}{5}, \quad (1)$$

де E_g , E_s , E_t , E_p , E_o – розрахункові значення показників за складовими логістичного потенціалу, відповідно, географічною, соціально-економічною, транспортною, інфраструктурною та інституційною. Після здійснення розрахунку інтегрального показника рівня розвитку логістичного потенціалу регіону необхідно порівняти даний показник з іншими регіонами та зробити відповідні висновки.

Запропонований методичний підхід до оцінки логістичного потенціалу може бути використаний для виявлення існуючих проблем та можливостей розвитку регіону, зокрема, у сферах, пов'язаних із забезпеченням ефективного товароруху, а також для формулювання стратегічних орієнтирів розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

У світлі сучасних поглядів на значення і роль логістичного підходу в менеджменті, у тому числі, в управлінні розвитком регіону, слід визнати, що його зміст полягає, передусім, у забезпеченні системної інтеграції, координації дій окремих розрізнених елементів з метою досягнення мінімуму сукупних витрат, пов'язаних із товарорухом. Відповідно, логістичний потенціал регіону також повинен характеризувати можливості забезпечення такої інтеграційної взаємодії. Це обумовлює необхідність врахування під час його оцінки не лише наявності мереж транспортного сполучення, складських площ, обсягів товароруху, а й інституційних факторів, які визначають можливості створення та розвитку бізнесу, налагодження господарських взаємозв'язків.

SUMMARY

LOGISTIC POTENTIAL OF A REGION: ESSENCE AND METHODOLOGICAL APPROACH TO ITS EVALUATION

I. I. Koblianska, N. A. Rubalko, O. V. Mishchenko

*Sumy National Agrarian University,
160, G. Kondratyeva St., 40021, Sumy, Ukraine
E-mail: koblyanska@mail.ru; rim220576@mail.ru; chae4ka@bk.ru*

In the article, based on analysis and generalization, the own definition of the "logistic potential of a region" current concepts was proposed. There were examined the methodical approaches to the

logistic potential of a region's evaluation and the necessity of the considering institutional factors was grounded.

Keywords: *logistic, regional logistic, regional logistic system, logistic potential of a region, management of regional development.*

РЕЗЮМЕ

ЛОГИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНА: СУЩНОСТЬ И МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ЕГО ОЦЕНИВАНИЮ

И. И. Коблянська, канд. экон. наук, доцент;

Н. А. Рыбалко, старший преподаватель;

О. В. Мищенко, бакалавр

Сумской национальной аграрный университет,

ул. Г. Кондратьева, 160, 40021, Сумы, Украина

E-mail: koblyanska@mail.ru; rim220576@mail.ru; chae4ka@bk.ru

В статье на основе анализа и обобщения существующих подходов к трактовке понятия «логистический потенциал региона» предложено авторское определение. Исследованы методические подходы к оценке логистического потенциала региона и обоснована необходимость учета институциональных факторов.

Ключевые слова: *логистика, региональная логистика, региональная логистическая система, логистический потенциал региона, управление региональным развитием.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мішенін Є. В. Логістичні основи сталого соціально-економічного розвитку регіону / Є. В. Мішенін, І. І. Коблянська // Вісник Сумського національного аграрного ун-ту: науковий журнал. Сер. «Економіка і менеджмент». – 2014. – № 5(60). – С. 3-8.
2. Герасимчук З. В. Стратегічні пріоритети розвитку регіональних логістичних систем [Електронний ресурс] / З. В. Герасимчук. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11985/1/97.pdf>
3. Ковальська Л. Л. Формування та розвиток логістичної інфраструктури регіону / Л. Л. Ковальська, Б. Р. Савка // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 749. – С. 410–416.
4. Мороз О. Д. Методика оцінки передумов формування регіональних логістичних систем [Електронний ресурс] / О. Д. Мороз. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
5. Окландер М. А. Логістика : підручник / М. А. Окландер. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 346 с.
6. Сыздыкбаева Б. Оценка эффективности развития транспортно-логистического потенциала регионов Казахстана / Б. Сыздыкбаева, Ж. Раимбеков, Б. Жуматаева // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 5 (143). – С. 473–481.
7. Уваров С. А. Управление логистической инфраструктурой: проблемы становления и развития : доклад [Электронный ресурс] / С. А. Уваров. – Режим доступа : <http://www.yuzhno-sakh.ru/files/prodresyrs/logist>
8. Фрейдман О. А. Анализ логистического потенциала региона : монография / О. А. Фрейдман. – Иркутск : ИрГУПС, 2013. – 164 с.
9. Семенов А. И. Логистика. Основы теории : учебник для вузов / А. И. Семенов, В. И. Сергеев. – СПб. : Издательство «Союз», 2003. – 544 с.
10. Корпоративная логистика : 300 ответов на вопросы профессионалов / [под общ. и научн. ред. проф. В. И. Сергеева]. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 976 с.
11. Грищенко С. И. Стратегия развития транспортно-логистических кластеров в Украине : автореф. дис. д-ра экон. наук по спец. 08.00.05 / С. И. Грищенко. – СПб. : СПб. гос. ун-т экономики и финансов., 2009. – 41 с.
12. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
13. Рахмангулов А. Н. Оценка социально-экономического потенциала региона для размещения объектов логистической инфраструктуры / А. Н. Рахмангулов, О. А. Копылова // Экономика региона. – 2014. – № 2. – С. 254–263.

Надійшла до редакції 9 червня 2015 р.